

Prorokův osobní příklad a jeho aplikace, část 2.

(Pláč Jeremiášův)

Pláč 3:37-66

Martin Hýsek

30. prosince 2012

Posledně jsme rozebírali první část 3. kapitoly, která si klade za cíl zejména potěšit novou nadějí. Prorok na úvod třetí básně či sloky předkládá lidu příklad svých trápení nad Božím soudem nad Církví a zejména to, jak našel ve svém velikém a ustavičném trápení pokoj, potěšení a novou naději, když přemítal a připomínal si stále a nehynoucí milosrdenství Boží, které se obnovuje každého jitra. Na základě toho všeho začal vyučovat Církev, aby vždy spoléhala na Boží dobrotu, která zasáhne ve prospěch pokorného pokání učinivšího člověka, pokud ten na Něj v trpělivé důvěře očekává. Následně připomíná všeobecnou užitečnost Boží kázně, která je prospěšná zejména pro mladé lidi. Dále vyučuje o charakteru Pána Boha, že při tom všem, co ve svém hněvu učinil, zůstává dobrotivý a spravedlivý, nemá zalíbení v trápení své Církve a netoleruje nespravedlnosti, které páchali na lidu izraelském pohané, i když si je Hospodin použil ve své Prozřetelnosti ke svým účelům, aby potrestal nevěrný lid. Nyní budeme ve výkladu pokračovat. (**Pl. 3:37-66**)

Ve verších 34-36 prorok psal o tom, že Hospodin netoleruje a nezavírá oči před zlem a nespravedlnostmi, které páchá hříšný člověk. Potírání vězňů, nespravedlivé soudy, převrácení při člověka, to vše je Pánu Bohu odporné a je to v přímém rozporu s Jeho svatostí a spravedlností; proto si v tom nelibuje, ale vždy to potrestá. Kalvín tyto verše (34-36) vykládá tak, že zde prorok napomíná hloupé nářky, reptání a rouhání Židů, kteří tvrdili, že Hospodina nezajímají nepravosti a nehledí na převrácené jednání nepřátel. Mysl lidu měla stále tendence se v prvním sledu obracet v žehráni k nepřítelům a vinit za své bídy Kaldejské a další národy. Prorok však poukazuje na svrchovanost a Prozřetelnost Boží, aby opět nasměroval Církev k jejím vinám, aby činila pokání. Copak se může stát, že člověk něco přikáže a bude to vykonáno, když to Hospodin sám neučinil ve Svě vůli a Svým prozřetelným řízením? Na světě nemůže být učiněno nic bez Božího dovolení, dopuštění nebo přímého řízení. Církev má obracet zrak nejprve k pravému strůjci její bídy - „z úst Nejvyššího zdali nepochází zlé i dobré?“ Zlým a dobrým se zde ovšem nemyslí zlo a dobro ve smyslu morálním. Je to podobné jako **Iz. 45:7**, kde zlo je opakem pokoje – prorok zde pojmem zlo myslí bídy a soužení, které Jeruzalém potkaly. Lid si musí uvědomit, že trápení a pokoj vychází z Božích ustanovení Prozřetelnosti a z Jeho svrchovaných soudů a výroků (to je význam oněch úst).

Jestli jsou bídy a dokonce nespravedlnosti na prvním místě výsledkem svrchovaného jednání Páně, proč by měl tedy člověk hořekovat s pěstí vztaženou proti nepřítelům? A proč by se měl utápět v žalu nad bídami, které jsou vlastně jen kázní a trestem nad jeho hříchem? V takovém případě nelze reptat a postěžovat si Pánu Bohu nad svými bolestmi, aspoň ne v prvním sledu. Na

základě svého příkladu a vyučování doktrínám o Boží dobrotě, užitečnosti kázně a svrchovanosti zde tedy prorok vede lid opět k modlitbám, což byl jeho záměr od počátku kapitoly. Povzbudil Církev připomenutím milosrdenství Božího, a opět ho napomenul ku pokání. Místo sebelítostného hořekování je třeba zpytovat sám sebe, své dřívější cesty, své hříchy, zkoumat v Zákonech všechna přikázání, které jsme překročili, odvrátit se od svých dřívějších způsobů a zvyků a v pokání se navrátit k Hospodinu, s plným vědomím, že naše trápení způsobil ve své svrchovanosti On sám, aby nás přivedl opět k Sobě. To je to, co chce v těchto verších Duch svatý Církev naučit.

Takto navrátit se lze je v úpěnlivé modlitbě. „*Pozdvihujme srdcí i rukou svých*“ - to je Božská norma pro modlitbu. Pozdvihování rukou je gesto modlitby. Písmo často popisuje skutečnost skrze její vnější projevy – prorok zde tedy jednoduše vyzývá k modlitbám. Pozdvihnout je ovšem třeba i srdce ve víře; bez toho je modlitba zbytečná a neúčinná. Prorok nás učí, že pokání je třeba učinit v upřímné prosbě plné víry. Kloubí dohromady ve správném poměru upřímnost srdce i patřičný vnější projev.

Následuje vzor modlitby (v. 42nn), i když Jeremiášovi samozřejmě nejde o to, aby lidé po něm přesně opakovali tato slova, jen když zachovají smysl a podstatu. Na prvním místě znovu Duch Svatý učí Církev vyznat svá přestoupení a svou vzpouru vůči Pánu Bohu. Jinak není možné být smířen s Hospodinem. Toto vyznání musí být z celého srdce, viz předešlý verš. Vzpourou byl jejich hřích, jejich falešná bohoslužba, jejich spoléhání se na Egypt a v neposlední řadě ignorování Božích varování skrze svaté proroky. Jak píše Matthew Poole, odpuštěním (které Hospodin nedává) se zde nemyslí odpuštění hříchů, ale prominutí a zanechání pozemského trestu za hřích. Církev zde vyznává, že se provinila a že je spravedlivé, aby pohár hněvu a trestu Božího vypila až do hořkého dna.

Verš 42 je trochu zvláštní: „*Obestřels se oblakem, aby nemohla proniknouti k tobě modlitba.*“ Pán Bůh přeci je ochoten vyslyšet modlitby pokání od hříšníků. Musíme si však připomenout, že v době zničení města se nejspíše mnozí Židé ve svých prosbách stavěli do role nevinně pronásledovaného věřícího, jak se v mnoha Žalmech modlil král David. Zde prorok učí, aby lidé vyznali, že takové modlitby byly špatné a že je Hospodin spravedlivě nevyslychal. Slovy Jana Kalvína: 'Věrní zde vyznávají, že nejsou hodni se k Pánu Bohu modlit, a také si uvědomují, že se nemodlili správně.' Následně vyznávají spravedlnost soudu, který způsobil, že jimi okolní národy skrze posměšky a utrhaní opovrhují, jako se opovrhuje odpadky – shrnuto, jako Boží soud na ně dolehl strach a jáma, zpuštění a setření, tedy všechny možné bídy a trápení, ze kterých nelze uniknout a které přivodily zničení.

K této prosbě Jeremiáš přidává vlastní modlitbu jakožto reprezentant lidu (to znamená, že nepopisuje to, co se přihodilo přímo jemu, ale celému národu). Nejprve poukázal na to, co musí být učiněno první – tedy pokoření se, snášení soudů Božích, a pokorná prosba plná vyznání hříchů a

uznání spravedlnosti Božího jednání; nyní se může oddat pláči, který se mu neustále vhněl do očí, když viděl zkázu města, národa i Církve, a prosit Hospodina za milostivé pohledění na jejich bídu a pomoc. Něco podobného jsme viděli už v kapitole 1 a 2. Církev prosí, aby Hospodin popatřil na jejich trápení, ustrnul se nad ním, smiloval se a pomohl, ale nečiní tak na prvním místě, ale vždy až na místě druhém, poté, co vyznala hříchy, uznala spravedlnost Boží a učinila pokání. Různými způsoby tedy prorok vyučuje totéž, aby to došlo pokud možno každému.

Jeremiáš vyznává, jak je zasažen potřením, zkázou dcery Jeruzalémské. Oči mu slzí bez přestání. Když se díval na Boží soud, byl tím tak pohnut, že poté, co lid náležitě vyzval k pokání, opět se za něj v pláči přimlouvá. V 51. verši se Kalvín příklání k překladu, že se Jeremiáš rmoutí více, než dcery Jeruzaléma – v tom případě by chtěl prorok poukázat, jak hluboce byl zasažen, více než židovské ženy. Pro ženy muselo být strašné, když viděly umírat své děti hladem; prorok však byl soudem v srdci zasažen ještě více. Naříká do té doby, „*až by popatřil a shlédl Hospodin s nebe.*“ Dává tím příklad ostatním, aby též vyčkávali na Hospodina a Jeho nadpřirozený zásah a pomoc. I když prožíváme těžké bolesti, nikdy nemáme vzdychat a naříkat jako ti, co nemají naději. Prorok zde pláče proto, že ví, že nikde jinde, než u Pána Boha nemůže on ani Církev najít útěchu a pomoc, a toužebně zde vzdychá po smilování a Božím zásahu.

Následně různými způsoby prorok popisuje jakožto reprezentant lidu rozličné bídy židovského národa a Církve. „*Loviliť jsou mne ustavičně, jako ptáče*“ - to naznačuje, že Židé byli před svými nepřáteli bezmocní, jako je ptáče bezmocné před číhaři. „*Nepřátelé moji bez příčiny*“ - nepřátelé neměli pro své nepřátelství žádný důvod, Židé jim nijak neublížili. „*Uvrhli do jámy život můj, a přimetalí mne kamením*“ - to vyjadřuje bezvýchodnou situaci, jako když je někdo v jámě, která je zavalena kamením. Podle Johna Gilla to může být narážka na zajetí v Babyloně, který byl pro zajatce jako jáma, ze které se nemohli dostat. Veliké a duši přemáhající soužení je v Písmu často přirovnáno k vodám (např. Ž. 69:2), stejně tak i zde (v. 54). Obecně jde ve verších 48-54 o sugestivní popis tragédie a jejích smutných dopadů na národ i proroka. Prorok zde, stejně jako ve verších 17-18 vyznává, že ho to téměř přemohlo a že skoro ztratil naději: „*Řekl jsem: Jižť po mně.*“

Následně prorok volá k Hospodinu a vzpomíná na dřívější vysvobození. To je velký příklad i pro nás. Pánu Bohu se líbí, připomínáme-li Jemu (a sobě) dřívější vyslyšení modliteb, protože je to Jemu ke slávě a nám ku povzbuzení a posilnění víry. Hospodin, který vyslyšel dříve, je mocen vysvobodit i dnes, kdy Jeremiáš volá za lid v největší bídě a v nejhlubší mizérii, což vyjadřují slova o jámě nejhlubší. Zrak těla, který se orientuje jen na to, co vidí okolo, nedává žádnou naději a vede k zoufalství a zármutku světa působícím smrt. I prorok je pokoušen hledět jen tímto tělesným zrakem, ale překonává toto pokušení novým obrácením k Hospodinu skrze zrak víry, k svrchním věcem hledícím. „*Nebo skrze víru chodíme, a ne skrze vidění.*“ (2. Kor. 5:7) Prorok si ve víře připomněl dřívější Boží jednání a vysvobozování, a na základě toho začíná opět doufat v Jeho nové

milostivé sklonění.

„*Hlas můj si vyslychal*“ – opět zde máme to samé. Pán Bůh dříve vyslychal Jeremiáše i v nejtěžších situacích. Musíme vzpomínat, jak jej vhodili do jámy s bahnem, kde se pomalu topil. V té chvíli Jeremiáš volal k Hospodinu a On mu poslal na pomoc mouřenína (černocho, Etiopana) Ebedmelecha. Když Hospodin vysvobodil Jeremiáše v takové situaci, je mocen i teď vysvobodit Izraelský národ a Církev. Prorok si toho je vědom a pokorně se toho dovolává (v. 56). Připomíná také, jak pro povzbuzení sebe, tak celého národa, jak jej v takových chvílích Hospodin osobně utěšoval a dával mu novou odvalu a naději. Vždy mu pomohl jako Soudce a zachránil mu tak život (vzpomeňme na podobenství o vdově, která chtěla po nespravedlivém soudci, aby se jí zastal – jak by se nezastal Hospodin svých věrných!). Pán Bůh je naší silou, a v situacích, kdy si podle těla zoufáme, často přichází s novou potěchou, posílněním a odvahou. Kéž si i my vezmeme z postojů a praxe Jeremiášovy příklad, a rozpomeneme se na to v době soužení, trápení a upadající naděje.

Poté, co Jeremiáš vyzýval lid v předchozích verších ke zpytování svých hříchů a k pokání, nyní se obrací jakožto reprezentant lidu k Hospodinu a prosí, aby zasáhl ve prospěch celého národa stejně, jako zasahoval dříve (v. 59). Pán Bůh si použil nepřátele ke svým účelům – ti však jednali převráceně. Židé jim neublížili, ale byli jimi zničeni a posmíváni, což bylo pro všechny hořké sousto. Když národ učinil pokání, může se dovolávat spravedlnosti. Hospodin přeci vidí násilné činy i zlovolné úmysly a plány nepřátel (podle Kalvína o akcích i úmyslech a plánech hovoří verš 63 – sedání vyjadřují plány a úradky, povstání vyjadřuje realizaci, a to vše bylo namířeno ve zlobě proti Izraeli). Hospodin slyší zlá slova a ví o zlých myšlenkách (v. 61-62) – žádná, ani nejtajnější myšlenka Mu nemůže uniknout. Jako spravedlivý Soudce to nemůže ignorovat – prorok se zde tedy dovolává spravedlnosti Boží. Ví, že pomsta náleží Pánu, proto případ svůj a svého národa přenechává jen Jemu - „*Dej jim odplatu, Hospodine, podle díla rukou jejich.*“

Na mnoha místech čteme, že Pán Bůh „*odplatí jednomu každému podle skutků jeho.*“ (např. Řím 2:6) Prorok to dobře ví, a dovolává se této doktríny, aby ji Hospodin u nepřátel brzy uvedl v praxi, a neotálel. „*Dej jim zatvrdilé srdce*“ – to je verš těžký na překlad, už proto, že je to v Písmu výraz unikátní. V KJV čteme „*sorrow of heart*“ – tedy zármutek srdce, komentátoři se nicméně přeci jen spíše přiklánějí k tomu, že výraz, v Septuagintě (řecký překlad Starého zákona z cca 2. stol. př. Kr.) přeložený jako „*zakrytí srdce*“ vyjadřuje slepotu a bláznovství. Ty, kteří ve slepé nenávisti páchali zlo, má jejich slepota přivést ke zkáze. „*Stihej v prchlivosti, a vyhlad' je, at' nejsou pod nebem tvým*“ – prorok žádá, aby Hospodin naplnil to, co stejně dávno určil jako úděl bezbožným a převráceným. Jaký je rozdíl mezi tím, když Hospodin stíhá svými tresty svůj lid a pohany! Lid je kárán metlou, aby se navrátil, pohané a bezbožníci jsou hubeni ze země. Izrael nebyl nikdy vyhlazen; Boží lid měl ovšem za příkaz vyhubit ne jeden národ pohanský. Pohané nejsou jen sníženi ku pokání, jsou odstraněni z tváře země, aby nebyli pod nebem, ale šli do pekla. Jak je

strašné nepatřit Hospodinu! Proto je veliké požehnání v tom, že pohané, kteří „byli za onoho času bez Krista, odcizeni od společnosti Izraele, a cizí od úmluv zaslíbení, naděje nemající, a bez Boha na světě, nyní v Kristu Ježíši byli blízcí učiněni skrze krev Kristovu,“ (Ef 2:12-13) a tudíž nás, ač jsme pohané, tento hrozný úděl již nečeká. Buď Bohu díky!

Na závěr si opět shrňme celou kapitolu, abychom si připomněli vše důležité a znovu si udělali obrázek, o čem v ní prorok vlastně hovoří. Na úvod Jeremiáš líčí, jak ho zasáhl Boží soud nad Jeruzalémem. Skoro si při pohledu na tu zkázu zoufal, ale připomněl si Boží milosrdenství a dobrotu, sám nabyl nové odvahy a připomíná to vše svému lidu. Následně je vyučuje, aby trpělivě očekávali na Boží pomoc, aby si uvědomili, že Boží kázeň je vždy prospěšná, a že Pán Bůh je vždy dobrý a nikdy zlomyslný. Je pravda, že v době ničení Jeruzaléma učinili nepřátelé židovskému národu mnoho zla. Lid si má uvědomit, že Pán Bůh nic takového neschvaluje, nicméně jelikož všechno řídí ve své svrchovanosti a Prozřetelnosti, použil si o toto ke svým účelům, tedy ke káznění svého lidu. Národ si tedy neměl na prvním místě stěžovat, ale raději sebe zpytovat, vyznávat své hříchy a prosit za smilování. Následně, poté co vedl lid k tomu nejdůležitějšímu, připomíná sobě i druhým dřívější Boží jednání a pomoc, a na základě toho volá nově k Pánu Bohu, aby vykonal kýženou spravedlivou pomstu nad zlými nepřáteli. Pro nás z dnešní části plyne zejména poučení, abychom si dobře pamatovali na to, jak Hospodin vyslychal naše modlitby a pomáhal, abychom si to mohli připomenout v době soužení a nabrat skrze to nové posily, potěšení a povzbudit svou víru k dalším modlitbám. Amen.